

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

Caput quartum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

Joseph. libr. 1.
contra Apion.

liberis aliquando fuisse imposita, probari potest ex Josepho, qui ait Sethonem dictum fuisse Ramessem, de nomine patris Rhampse. Cum autem Mosem Thermuthis adoptasset, à casu quo ex aquis extractus est, Mosem dixit; de patris vero sui, suoque adeo nomine, Thammuz ipsi nomen fecisse suspicari possum. Sin potior videtur eorum sententia qui *Thermuthidis* nomen, *Aspidem* exponunt: (Aspidem enim, ut Deum, colebant Ægyptii, & de Deorum suorum nominibus sibi nomina saepe numero faciebant) non valde equidem repugnabo: constet modo probabile videri nomen *Thamuz* de nomine *Themoscos* factum esse.

πλοῦσιμος
fuit Moses.

Vajicr. tabb.
Sect. 1.
Clem. Alex.
Strom. 1.

Maneth. &
Chaz. apud Jo-
seph. libr. 1.
contra Apion.
Aben Ezer. in
Exod. 2.

V. Discimus porro ex libro De vita & morte Mosi, quem edidit Gaulminus, singulos propemodum ipsius agnatos & affines nomina ei indidisse, & à patre quidem vocatum fuisse Chabar; à matre, Jechotiel; ab avita, quam ait observasse infantem in Nilo expositum, vel sorore potius, Jared; ab Aarone, Abizannach; à Caatho, Abigedur; à nutrice, Abizuco; ab Israëlitis, Schemaja. R. Eliezer in Pirke scribit Mosem à parentibus nominatum fuisse Jechotiel, quo die circumcisus est; & præterea propter elegantiam, משה, esse dictum. Alii Ebraei Magistris placet decem ipsum nomina gessisse. Clemens Alexandrinus ab Amramo patre, cum circumcideretur, Joachimum nuncupatum fuisse ait; Melchi vero in cælo, postquam illic evectus est, juxta Mystarum doctrinam. Olsariphum ab Osiridis nomine Ægyptii dixerunt, ut ait Manethos; Tifichen, ut Charemon. Admosin & Tethmosin, atque item Melchiam dictum fuisse narrat Cedrenus: quod postremum nomen agnoscunt etiam Pseudo-Eustathius in Hexaëmeron, & Georgius Syncellus. Auctor libri de agricultura, ex Ægyptia lingua in Arabicam conversi, quem citat Aben Ezra, scribit Mosem Ægyptiæ Monios fuisse appellatum; cujus vocabuli originem infra quaeremus. Alpha præterea nomen fuisse Mosi, quod vitiligine laboraret, quæ ἀλφός Græce appellatur, Ptolemæus Chennus, & Helladius Belantinus mentiuntur; cuius ineptiæ testem hic Philonem citat: otiosorum Græculorum figmentum, Judicæ religionis auctorem ita suggillantium, supra jam à me castigatum. Ipsi etiam Thermuthidis, quæ Mosi nomina fecit, non unum nomen fuit. Phareis & Pharia appellatur à Georgiis, Syncello, & Cedreno, nomine patronymico, quod à Pharaone, vel à Pharo, Poëta, ut videtur, deflexerunt, & ut proprium Georgius uterque accepit. Bathja dicitur R. Eliezer in Pirke, hoc est, Dei filia, Merrin & Merrhinam nominat Artapanus. Muthidem alicubi Cedrenus appellat, sed voce, ut opinor, à librariis corrupta ex Thermuthidis nomine, quod filia huic Pharaonis alibi tribuit.

Artap. apud
Euseb. Præp.
Evang. libr. 9.

Marnas Ga-
zænsium
Deus idem
ac Moses.

VI. Locum hic sibi postulare Marnas Gazensium Deus, quem Jovem Crentensem esse docet Stephanus: hunc quippe non alium esse quam Mosem rationes evincunt necessariae. Verum de eo opportunius infra disseremus.

CAPUT QUARTUM.

I. *Moses ab Ægyptiis inter Deos relatus.* II. *Theuth, sive Mercurius idem ac Moses.* III. *Ostris, sive Bacchus idem ac Moses.* IV. *Apis & Mnævis iidem ac Moses.* V. *Serapis idem ac Moses.* VI. *Orus idem ac Moses.* VII. *Anubis idem ac Moses.* VIII. *Vulcanus idem ac Moses.* IX. *Typhon idem ac Moses.* X. *Probatur Veterum testimoniis Mosem ab Ægyptiis Deum fuisse habitum.* XI. *Refellitur Simplicius Mosaicæ doctrinæ originem ad Ægyptios referens.*

Moses ab
Ægyptiis in-
ter Deos re-
latus.

I. **I**N Ægyptiorum quoque Theologia multiplex apparet Mosaicæ doctrinæ vestigium. Imo, Mosem ipsum, quem mira apud se patrassè, & Regis sui impietatem ac contumaciam egregie ultum esse, & summas deinde res in Arabiae desertis gessisse acceperant, majorum suorum edocti damnis, & edomita tandem supremo fine invidia, divinis honoribus consecrarunt; credula quippe gens, & ad idolorum cultum proclivis, & in Deos referre solita quæ sibi commoda essent, vel noxia. Paucis id demonstrare operæpretium est.

Theuth, sive
Mercurius
idem ac Mo-
ses.
Plat. in Phædr.

II. Inter Ægyptiorum Deos celebrabatur imprimis Mercurius, Theuth ab iis dictus, ut est apud Platonem; vel Thoyth, ut apud Ciceronem, & Martianum Capellam, qui ex ἰσομήθεια, hoc est arithmetico literarum vocabuli hujus valore, per eam artem, quam Gematriam Rabbini appellant, collecto mira quædam comminif-

citur. Idem Alexandrinis Thoth dicitur; Taautus, ut dixi, Phœnicibus; quem Varro, Togatorum licet doctissimus, rerum sane exoticarum valde rudis, cum Cælo & Saturno perperam confundit. Hunc Mercurium, non vanis opinionibus, sed verisimillimis ductus conjecturis, ipsum esse Mosem existimo. Ea sane est copia argumentorum, ut iterare nihil atineat, quæ supra attulimus, cum Taautum Mosem esse probaremus. Ad nomen Thoyth quod spectat, persuasum fuit Scaligero, & aliis, factum illud ex תהו, quæ dicitio inter primas Geneseos Mosæicæ dictiones occurrit. Nempe Auctori de descriptione sua nomen finxerunt. Scribit Julianus Apostata Monimum & Azizum cum Sole Edessæ colli. Quo loco pro, ἰδαυα, haud dubie legendum est, ἰμεσα: nam sacrum Soli urbem esse ait; quod de Edessâ nemo, de Emesâ plerique tradunt. Præterea id de Edessâ prædicat Julianus, postquam de Phœnicum Theologia se acturum dixit: atqui Emesâ Phœnicæ, sive Syriæ Apamenæ urbs est; Edessâ Mesopotamiae. Deinde Azizum Emesæ regnasse scripsit Josephus; Deo illi nempe cognominem, quem Julianus commemorat. Denique alias etiam Emesæ & Edessæ nomina permixta & confusa observavi. Monimus ergo Emesæ colebatur, quem ex Iamblichi sententia Mercurium esse Julianus ibidem assererat. Atqui supra observavimus Auctorem libri De agricultura, laudatum ab Aben Ezra, scripsisse nomen Ægyptiacum Mosi fuisse, Monios. Addit Aben Ezra idipsum in Græcorum libris reperiri, atque vocabuli, Monios, interpretationem esse dictionem, Moses. Cum ait vocem, Monios, extare in libris Græcorum, videtur nomen, Monimos, intelligere; ac proinde voces, Monimos, Monios, & Moses, unam eandemque personam signare. At R. Isaac Abrabaniel, etsi nomen, Monios, Mosi inditum plane non negat, ejus tamen nominis interpretationem esse vocem, Moses, negat; quippe nomina propria in aliam linguam minime transferri solere, etsi verba ipsa unde prodierunt transferuntur. Mosem itaque à matre Mosem dictum censet, non à Pharaonis filia. Vocem autem, Monios, ipsum esse suspicatur vocabulum, Moses, sic interpolatum & corruptum ab Interpretibus, dum ex Ebræâ lingua in Ægyptiam, ex Ægyptia in Arabicam, & ex Arabica fortasse in Græcam transfertur. Conjecturæ huic aliam subjicit, vocem, מוניוס, Monios, ipsam esse dictionem, מאניוס, quæ Græce, Magnum, sonat; Latine, puto, dicere voluit. Hæc est igitur Rabbini sententia, Monios, nomen esse appellativum, quod ex voce, Magnus, detortum est, seu potius ipsam esse dictionem, Magnus. At credibile profecto non est quempiam, qui libros Latine scriptos interpretandos suscepit, Latine linguæ fuisse adeo imperitum & rudem, ut tritissimæ vocis, Magnus, significationem ignoraverit, & pro nomine proprio acceperit. Præterea quis credat Ægyptium scriptorem, ex Latino auctore didicisse nomen Mosi; nec nomen solum, sed etiam nomen Ægyptium? Ac si quis dicat scriptorem Gallum, Caroli magni itidem Galli nomen à Persico aliquo auctore didicisse. Nam conceptis verbis affirmat Aben Ezra, in libro quodam De agricultura, Ægyptia primum lingua scripto, deinde Arabice converso, & in libris quoque Græcis scriptum reperiri, nomen Ægyptium Mosi fuisse, Monios. Obiter Lectorem monebo librum illum De agricultura ab Abrabaniele appellari, ספר הענבה & ספר הענבה, hoc est, *Librum Orientalem*, ab Arabico nomine, *Tseba* quod Apelioten ventum significat, unde Sabii dicti, Maimonidæ, aliisque Arabibus scriptoribus tam sæpe commemorati; hoc est עבנים, *Orientales*, quo nomine Chaldaei designantur. Nam ex Chaldaea primum profectos esse Sabios docet Abulfaragius. Hi autem hæretici habentur ab Arabibus, qui iisdem erroribus infectos fuisse narrant vetustissimos Chaldaeos, atque in hac secta natum & educatum fuisse Abrahamum, sed eam demum ejurasse. At Sabii ipsi auctorem disciplinæ suæ jactant Sabium Sethi filium, Adami nepotem. Doctissimos viros hæreseos suæ affines habuerunt: in his Thebith ben Corrah, & Albategnium, præstantissimos Astronomos. Alias nominis eorum originationes affert doctissimus Pocockius, easque veri non absimiles. Velut illa, quæ nomen arcescit ab Arabico verbo, *Tseba*, quod est, *pristinus Dei cultus novis admissis relinquere*. Cui confirmandæ afferre possumus nomen Christianorum illorum Balsarensum, qui Sancti Johannis vulgo dicuntur. Hi hodieque appellantur, Sabbi, uti à peregrinatoribus accepimus. Quod nomen tribui solet, Antiquarum religionum perduellibus & transfugis, *Ἰσαβάραις, Σαοδάραις*. Verum certissimam eam esse quam damus, ostendit libri hujus De agricultura titulus, quem citat Abrabaniel. Nam hunc Sabiorum factum esse docet Moses ben Maimon. Sed revertamur ad propositum. Fuit tempus, cum existimarem dictionem, Monios, factam esse ex epitheto Mercurii, *Νόμιος*. Verum vocabuli hujus veriloquium omnino petendum est ex Ægyptia lingua. Id exponens Gaulminus ait, *Mo*, Ægyptiacæ, *aquam*, sonare: *Ni*, vero, *ex*; Monios igitur ἀνωλεξίς esse, *ex aqua*, sive ἰδαυα, ut in supposititiis Orphicis appellatur. Equidem apud Philonem, Josephum, & Clemen-

& Phileb.
 Cicer. libr. 3.
 De nat. Deor.
 Mart. Capell.
 libr. 2.
 Vari. De ling.
 Lat. libr. 4.
 cap. 9.
 Scalig. Not. in
 Fragm.
 Julian. Hymn.
 in Sol.

Joseph. Antiq.
 libr. 10. cap. 9.

Aben Ezra, in
 Exod. 2.

R. Abrab. in
 Exod. 2.

Pocock. in
 Abulfar. de
 morib. Arab.
 Maimon. in
 More nevoch.
 libr. 3. cap. 29.
 Gaulm. in libr.
 De vit. & mort.
 Mosi.
 Phil. libr. 1. De

vit. Moſ.
Joſeph. Antiq.
libr. 1. cap. 5.
Clem. Strom. 1.
Joſeph. Antiq.
libr. 1. cap. 5.
Eufath. in He-
xam.

tem Alexandrinum, *μῶς*, ſive *μῶ*, ſive *μῶν* Ægyptium, exponitur, *aqua*. In Scala quoque magna Ibno Cabar à Kircherò edita, reperio, *μῶς*, ſignificare, *aquam*; *νῦ* vero, *ex*. At, *νῦς*, juxta Joſephum, vel *νῦς*, juxta alios, *ſervatum* ſonat. Nempe opinor; ab Ægyptio, *νῦ*, quod eſt, *capere*, & dictioni præfixum activa vi pollet, paſſiva ſubnexum. Abjecto ergo ex *μῶς*, articulo *ν*, fieret Græcæ forma, *Μωνιμοί*, vel *Μωνιμῶς*, aut *Μωνιμῶς*, ſive *Μωνιμῶ*, vel *Μωνιμῶ*, quo nomine dictum fuiſſe Mercurium tradit Iamblichus, ut notavi ſupra. Ex Monimos autem facile prodiit Monios, extrita litera *m*, quod nonnumquam fieri docent Grammaticorum filii: cum præſertim in nominum propriorum coagmentatione ſæpiſſime pars aliqua excidat. Ita, *Samuel*, factum eſt ex, *Saul-meel*, & *Abraham*, ex *Ab-rahamon*. Porro, *Monios*, &, *Mnevis*, una videtur eademque vox, poſitura ſolum literarum diſcrepans. Mnevim autem Moſem eſſe demonſtrabo. Atqui ab Ægyptiis ad Emefenſem vicinam gentem tranſiit vocabulum, Monimos. Græcum etiam Mercurii nomen, *Ἑρμῆς*, ex Moſis hiſtoria prodiit; nam cum dixerimus ſupra Ægyptios nonnumquam de patrum nominibus appellari filios, credibile eſt ipſos Moſi nomen Amrami patris tribuiſſe. Id nomen Cares intulerunt ex Ægypto in Græciam, atque ex eo inſule Imbro nomen fecerunt, in qua colebatur Mercurius, quem Imbramum Cares appellabant. Auctor Eufathius in Dionyſii Periegeſin. Imbramus ille qui Mercurius eſt, ipſe eſt Amram, ſive Moſes patris Amrami nomen gerens. Hoc autem nomen, *עמרם*, ſi ad Græcicam morem reſingas, erit *ἀμρας*, ſive *ἑμρας*, inſerto *ε*, propter euphoniã: atque inde tranſpoſitis literis fiet *ἀρμας*, vel *ἑρμας*, vel *ἑρμας*, quod eſt *Ἑρμῆς*.

Clem. Strom. 1.
Cicer. libr. 3.
de nat. Deor.

Vidimus nomina Mercurii ex Moſe eſſe protecta; nunc videamus res ipſas. Mercurium Thebæum fuiſſe narrat Clemens Alexandrinus, Cicero vero Nilo patre natum; Moſes Ægyptius fuit, & infans Nili aquis impoſitus, atque inde extractus à Themutide Pharaonis filia, ejuſque famulabus. Id etiam cauſa fuit, cur in Tricreniſ lotus à Nymphis Mercurius creditus ſit, quemadmodum Pauſanias in Arcadicis ſcriptum reliquit. Vulcanus, in Luciani Dialogis, Apollini prædicat Mercurii recens nati venuſtatem, eamque omnibus placere ait; formæ quoque ſuæ elegantiam illic jactat Mercurius: ſcilicet quippe infans fuit Moſes & pulchellus, uti legitur in Exodo;

Exod. 1. 2.
Juſtin. libr. 36.
cap. 1.

cujus rei fama & ad Ethnicos manaverat; ſic enim de eo Juſtinus: *Quem præter paternæ ſcientiæ hereditatem, etiam forma pulchritudo commendabat.* Mercurio ſexum utrumque tributum eſſe ab antiquis, cum utriuſque inſignibus lancea & colo, Albricus obſervat: leges accepitſe Judæos à muliere, cui nomen Moſo, credidit Alexander Polyhiſtor, ut habetur apud Suidam. Junonis lac Mercurius ſuſcipiſſe fingitur: Moſes à regia puella educatus eſt. Quidam Mercurium Arcadem dixerunt; propter Ægyptiorum & Argivorum aſſinitatem, ab Ægypto & Danao Beli filiiſ proginatorum, ut eſt in fabulis. Paſtorum Deus habitus eſt Mercurius, ut ex Homeri Iliade probat Pauſanias, & ut habetur in Epigrammatis Anthologia. Hinc appellatur *πόλιος* ab Ariſtophane, *μυροπόλιος* ab aliis. Paville quoque oves ſerunt, & boves dono ei ab Apolline datas, quo tempore ſitulam paſtorales compegit. Panos etiam Ægyptiaci Dei, & paſtorum patroni pater fuiſſe dicitur. Paſtoralem vitam egit Moſes, & foceri ſui Jethro oves duxit, & præfuit Iſraëlitis, qui ſe paſtores ovium à prima origine fuiſſe profitebantur, & pecudum cultui in Ægypto præcipue dediti fuerunt: unde, Hycſos, dictos fuiſſe Ægyptio vocabulo, hoc eſt, *Reges paſtores*, tradit Manethoſ apud Joſephum. *Νόμος* Mercurium Phurnutus, quem rectius Cornutum appelles, commo-

Albr. De Deor.
lib. 5.

Panſ. Corinth.
Anthol. libr. 4.
Epigr. 77.
Ariſtoph. Theſ-
moph.

diori ſenſu dictum putat à latrone legum: quod appoſite quadrat in Moſem legumlatorum omnium antiquiſſimum & nobiliſſimum. Mercurius unus fuit à Cabiris Samothracum Diis, Camillus dictus, vel Caſmilus, vel Cadmilus, *καὶ δὲ ἑξαονίας*, inquit Plutarchus. Nam veteri Etruſcorum lingua Caſmillus ſervum ſignificabat, quam vocem Romani eadem notione uſurparunt; ac præcipue in ſacris. Teſtes Feſtus, Macrobius, & Servius. Hinc Pacuvius Medeam dixit, Cælitum camillam hoc eſt, miniſtram. Mercurius autem miniſteria in caelo, etiam inſima obibat, quod apud matrem queritur in Luciani Dialogis. Atqui Moſes ſervus Dei quaſi proprio & peculiari cognomento dictus eſt. *Et crediderunt*, inquit ipſe de ſe, *Domino, & Moſi ſervo ejus.* Dominus ipſe alibi: *At non talis ſervus meus Moſes.* Quare ergo non timidiſſis detrabere ſervo meo Moſi? Rurſus: *Mortuusque eſt ibi Moſes ſervus Domini.* Et paulo poſt: *Et factum eſt poſt mortem Moſi ſervi Domini, ut loqueretur Dominus ad Iſraëlem, & diceret ei, Moſes ſervus meus mortuus eſt.* Præſtigiator fingitur Mercurius, propter edita à Moſe per totum vitæ decurſum prodigia. Quæcunque autem adverſus Magos Ægyptios vi divina geſſit, incantamenti & vi Damonum gerere creditus eſt. Caduceum Mercurio tribuitur, virga nimirum ſerpentibus intexta, portentorum effectrix: virgæ ſcilicet illius mirificæ inſtar, quæ à Moſe demiffa in terram colubri

Joſeph. libr. 1.
contr. Apion.

Plut. in Numa.
Feſtus in Flaminio.
Macr. Sat. libr. 3.
cap. 8.
Serv. in Virgil.
Æn. 11.
Exod. 14. 31.
Num. 12. 7.
Deut. 34. 5.
Jof. 1. 1.

more reptavit, veneficorum Ægyptiorum absorbit virgas, & mirabilia subinde opera patravit. Atque his etiam ratio inest, cur ἀργειφόντις Mercurius dictus sit: nam quæ vulgo afferri solent, cædes nempe pastoris illius πολυομήϊτι, qui Argus dicebatur, nania est sopiendis infantibus idonea. Verius est quod proposuit Pausanias in Lexico, ἀργειφόντι, sonare, ὀφιοκτόνον, ac si dicas anguicidam; quippe, ἀργίη, anguem, notare. Idem hoc testantur Grammatici veteres, Hesychius, Harpocration, & Suidas: testificatur & Plutarchus eo sensu dictionem hanc apud Poëtas aliquos reperiri. Addit Eustathius, Pausaniam non subjecisse causam, cur ὀφιοκτόνος dictus sit Mercurius; at nos subjiciemus: nempe quod Magorum Ægyptiorum virgas in angues conversas, illa Moïsi, anguis itidem facta, deglutierit: vel quod serpentium ignitorum lethalem vim Moïses proposito aneo serpente represserit. Unde nata quoque fabula Pythonis serpentis, intercepti ab Apolline, quem aliud esse Moïsi simulacrum sequentia demonstrant. Pergamus vero Mercurium cum Mose contendere. Argum Mercurius iussu Jovis occidit, ob eamque causam in Ægyptum profugisse ait Cicero: sic enim emendandum est ex Laëtantio: virum Ægyptium interfecit Moïses ad Israëlitarum salutem à Deo excitatus, & ex Ægypto profugit. Furax habetur Mercurius, & furum Deus: quippe vas aureis & argenteis, ac plurima veste Ægyptios ut fraudarent Judæi, Moïses auctor fuit. Unde Trogus de Moïse: *Dux exulum factus sacra Ægyptiorum furto abstulit.* Boves Apollinis abegisse dicitur Mercurius: Moïses Pharaonem fugiens è ripis Nili, qui Siris & Ofiris dicitur itidem ut Apollo, abegit oves & armenta & animalia diversi generis multa nimis. Actum id aiunt à Mercurio etiamnum cunis involuto; memores Moïsem in cunis Nilo innataisse. Statuæ Mercurii pro foribus domorum ponebantur ad arcendos fures; unde ερεφάϊος dictus est, à cardine nimirum januæ, & ερεφουλάϊος. Quam etiam ob causam οἰκῶν appellatur ab Homero; hoc est, juxta Hesychium, & Phurnutum, οἰκῶν, οἰκῶν, domorum servator. An quod suadente Moïse & jubente, domorum postes ac superliminaria sanguine aspererunt Judæi, atque ita majores natu filios à transcursu Domini cæde prohibuerunt? Semitalis Deus, sive ἐνόσιος, ac itinerum præfes existimatus ac dictus est Mercurius; ἡγεμόσιον etiam appellari auctor est Phurnutus: quod per annos quadraginta in desertis & avisi locis viam ducem Israëlitis se Moïses præbuit. Inde lux veteri Epigrammati ad Fortunam Prænestinam, quod habetur in Catalectis, ubi de mercatore agitur, qui erat, ut habet ipsum Epigramma,

ire per altos

Consuetus portus:

tum etiam:

*Fortuna simulacra colens, & Apollinis aras,
Arcanumque Vii.*

Viam aio esse Mercurium, à viis quibus præest, sic dictum: quod perinde est, ut si ἐνόσιον dicas, vel Semitale; mercatorum & nautarum Deum. Cabiri, quorum unum fuisse Mercurium, sive Moïsem diximus, navigantibus præerant & favebant. Diserte id produnt Apollonius, Diodorus, & Suidas. Arcana autem fuisse Samothracum mysteria nemo nescit. Atque hoc est *Arcanum Vii.* Erat in Troade, quemadmodum refert Pausanias, ad sepulcrum Herophiles Sibyllæ, in luco Sminthei Apollinis, statua Mercurii, ad lavam aquas habens in labrum defluentes: propter aquas nimirum à Moïse ex rupe educatas. Quam ob causam Priapus quoque, quem non alium esse probabo quam Moïsem, viam ad fontes indicat in Priapeis. Observavimus supra, scriptum reliquisse Philonem Byblium, Taauto deberi inventionem literarum, primamque commentariorum lucubrationem. Idem de Mercurio Ægyptio, præter Ciceronem, Plutarchum, & alios, memoria prodidit Plato in Phædro & Philebo. Ait ille scribendi ac legendi artem excogitavisse Theuth Ægyptium, & variarum rerum fingendis nominibus operam dedisse: quia, opinor, Moïsaicos libros omnium quos cognovisset antiquissimos esse acceperat. Sine ulla vero ambage Eupolemus, quem secuti sunt Theodoretus, & Isidorus, Moïsem affirmat primum fuisse sapientem, & Judæis Grammaticam tradidisse, Judæos Phœnicibus, Phœnices Græcis. Quod mento tamen refellit Augustinus, Ægyptiis leges tradidisse Mercurium docent Cicero, & Ælianus. *Ἱεραγματεία* Ofiridis Diodorus fuisse ait, & sacrorum doctrinam prodidisse. Paria his habet Johannes Tzetzes. Narrat Porphyrius Taautum rudes populos, & rerum divinarum sacrarumque ignaros ad Dei cultum traduxisse. Addunt Strabo, Manilius, Arnobius, & alii, siderum cursus ab eo observatos, anni dierumque rationes ordinatas; & Philosophiæ auctorem extitisse, Artem numerandi, & Geometriam eidem, præter Astronomiam adscribit Plato. Instructissimum omni genere doctrinæ fuisse Laëtantius affirmat, & propter multiplicem rerum scientiam Trismegistum dictum. Ve-

Pausan. apud Eustath. in Iliad. 6. Hesych. in Ἀργεφόντι. Idem, & Harpocr. & Suid. in Ἀργεφόντι. Plut. Demosth.

Cicer. libr. 3. de nat. Deor. Laëtant. Inst. libr. 1. cap. 6.

Justin. libr. 36. cap. 1. Exod. 12. 38.

Hom. Iliad. 6. Hesych. in Σοφιστ. Phurn. De nat. Deor. in Mercur.

Phurnut. De nat. Deor.

Apollon. Arg. libr. 1.

Diodor. libr. 5. Suid. in Σαμοθρακίαι.

Paus. Phocic. Priap. Epigr. 69.

Phil. Bybl. apud Euf. Præp.

Evang. libr. 1. Cicer. libr. 3.

de nat. Deor. Plutarch. libr. 9. quest. 3.

Eupol. apud Clem. Alex. Strom. 1. & Euf. Præp. lib. 9. cap. 29.

Theod. in Gen. Interp. 61.

Isidor. Orig. libr. 1. cap. 3.

August. De civ. Dei libr. 18. cap. 39.

Cicer. libr. 3. de nat. Deor.

Ælian. Var.

rum in eo pueriliter halucinatus est, aliisque errandi causam dedit, quod ab hoc Mercurio vere scriptos censuit libellos istos, qui Pœmandræ & Asclepii titulis inscripti, & Mercurio Trismegisto adscripti circumferuntur; adulterinum opus, & à primi, secundive Ecclesiæ sæculi Christianis quibusdam male feriat, ac ut videtur hæreticis suppositum. Rerum omnium inventionem Mercurio suo tribuisse Ægyptios testificantur Iamblichus in libro De mysteriis, & Johannes Tzetzes, proptereaque liberos ei suos inscripsisse, & sapientia totius præsidem existimasse. Quid ita vero: quia scilicet rerum omnium primordia libro suo Moses complexus est, nec mundi solum & naturæ, sed religionis etiam & Theologiæ, historiæ quoque humani generis & animalium, Geographiæ, politicæ scientiæ, castrensis disciplinæ, æqui bonique ac legum ferendarum doctrinæ, staticæ, artis, architectonicae fabrilis, fusoriæ, sutoriæ, baphicæ, coriariæ, phrygionicæ, aliarumque complurium; sanxit idem sacrificia ac perpetuos ritus sacrorum; annum sacrum & civilem festis distinxit quibusdam, spatia temporum in certas discrevit periodos; & Israëlitis leges tulit. Merito ergo scripsit Pseudo-Eustathius in Hexaëmeron, & ante Eustathium Artapanus in libro De Judæis, armorum, navigiorum, antliarum, tollenonum, sacrarum literarum, & civilis disciplinæ inventionem Mosi Ægyptios debere. Merito quoque dixit Clemens Alexandrinus: *ἔστι οὖν ὁ μωυσῆς ἡμῶν νομοθετὴς, ποιητὴς τῶν νόμων, ἡγεμὸν τῆς πόλεως, ἡγεμὸν τῆς ἐκκλησίας, ἡγεμὸν τῆς πόλεως, ἡγεμὸν τῆς ἐκκλησίας, ἡγεμὸν τῆς πόλεως, ἡγεμὸν τῆς ἐκκλησίας.* Est ergo nobis Moses præsciis futurarum, legumlator, acies instruende, exercitus ducendi, Republicæ administrande peritus, & Philosophus. Quemadmodum autem à Taauti libris nonnulla proferuntur à Porphyrio, quæ nuspian extant in libris Mosi, ita plurima Mercurii hujus Ægyptii opera recensentur à Clemente Alexandrino, quæ nullus sanæ mentis ad Molem referre auit. Multa scilicet, propter viri auctoritatem & antiquitatem, ei, ut fieri amat, adscripta sunt à subdolis hominibus, favorem scriptionibus suis & plausum illustri nomine conciliantibus: quemadmodum & Pœmandram deinde non multo post Christum eidem Christiani adscripserunt. Parnethos Ægyptius Mosi nomen Osarsiph fuisse commemorat, ex nomine Osiridis. E quidem ab Osiridis, hoc est Solis, observatione factum id nomen coniecerim: nam Æbraicum, *צפח*, speculatorem sonat. Sic apud Philonem Byblium, *Ἐωραμῆν*, hoc est *צפח*, redditur, *ἡγεμὸν τῆς πόλεως*. Igitur Osarsiph erit *ἠωραμῆς*, Solis speculator; quia nimirum Moses, ut erat Ægyptiorum disciplinis instructus, Astronomiam apud eos præ cæteris disciplinis florentem videtur coluisse. *ἠωραμῆς* appellatur à Georgio Syncello. Scio afferri à nonnullis aliud nominis hujus etymon, qui Osarsiph idem esse volunt ac *ἠωραμῆς*, quod non aquis solum, sed & ignibus Moses liberatus sit. Verum præstat Manethonem sequi, qui ab Osiride id nominis deductum esse discrete affirmat. Quod si quis Osarsiph corruptum putet ex dictione, Osirapis, quæ juxta Clementis Alexandrini sententiam constat nominibus Osiridis & Apios, me quidem non valde repugnantem habebit. Est apud Plutarchum, Bacchum Isis filium apud Ægyptios, non Osiridem, sed Arsaphen appellari, atque ea voce *Fortem* significari. Videretur profecto id vocabulum detortum ex Osarsiph. Ut enim Moses est Bacchus, quemadmodum probabitur infra, ita Osarsiph est Arsaphes. Postquam autem primigenia vox Osarsiph degenerare cæpit in Arsaphes, ignorato etymo, adulterina ascita est significatio. Deorum hominumque nuntius ac sequester dictus est Mercurius, & Jovis jussu deferre ad homines, hominum pteces ad Deum allegare, propter itiones crebras Mosi, & diutinas mansiones in Sinæ montis fastigio, ac crebra cum Deo colloquia, & Dei mandata ad homines perlata. Unde factum quoque reor, ut Mercurio consiliario & scriba usum Saturnum dixerit Sanchoniathon apud Eusebium. Petasatus pingitur Mercurius: Mosès velato vultu alloquebatur Israelitas, ne acies eorum ad radiorum à se prodeuntium fulgorem hebesceret. Vel ita certe peregrinantis habitu exhibetur Mercurius, *tanquam vias aggredi præparet, & Solem pulveremque declinet*, inquit Arnobius: quod res memoratu dignissimas Mosès peregrinus gesserit. Petasum Mercurii media parte album, media nigrum fuisse scribunt; ejus quoque simulacrum, partim atra, partim aurea facie ab Ægyptiis pingebatur: quia post habitum cum Deo congressum, Mosès de monte descendens luminosa facie prodit. Quæ cum legisent, ac perperam accepissent Interpretes, & pro lumine cornua Mosi affinxissent, vocis *קרק* ambiguitate decepti, hinc hirco sese assimilasse Mercurium Fabulatores dixerunt, ut tutius Penelopes amore frueretur, unde & arietem humeris vel sub ala gestans pingi solet, & *νεωρόπ* appellatur, ex eoque ipsius & Penelopes concubitus Pan dicitur esse natus, quem hircina quoque forma Ægyptii itidem ut Græci representant. Cornua etiam ista Mosi causæ fuerunt, cur *ἠωραμῆς* Mercurius à Lyco-phrone, Harpocrate aliiisque dictus sit. Ex his quoque Mosi radiis, & fulguribus, ac

toni.

tribus in Sinai monte editis, cum Deus Mosē alloqueretur, factum est, ut Jovis fulmen Mercurium surripere voluisse dixerit Lucianus. Ex his utique Deum inter & homines obitis à Mosē legationibus, Mercurius legationum ac fœderum repertor creditus est. Ad inferos quoque legatus mitti fertur, quod velut ad Mosi imperium Core, Dathan, & Abiron, adversus legem ipsius perduelles, terræ hiatu hausti sint, & descenderint vivi in infernum, ut notavimus supra, cum de Adonide ageremus. Mercurio præfectus est Mercurius, & ponderum mensurarumque inventor creditur, quia Mosēs in emtionibus, venditionibusque contrahendis fraudes legibus suis coërcuit, ponderum & mensurarum aequalitatem sanxit, & foenebrem licentiam sustulit. Lyra, fistula pastoralis, atque adeo Musicæ repertor Mercurius existimatus est: geminum hymnum, omnibus Poëticæ artis pigmentis splendescentem, Deo Mosēs decantavit. Idem buccinam eam reperit, quæ Afosra ab Ebræis appellatur, & describitur à Josepho: cum aliqui Lyra, & alia pleraque instrumenta musica ex Oriente prodierint. Id nomina ipsa satis ostendunt: ex כנור factum est *xyloea*; ex נבל, *vabla*; ex תפה, *xylophonia*; ex סבבא, *xylophonia*; ex Gingra, qui Phœnicum lingua fuit Adonis, *xylophonia*, genus quoddam tibiarium; & ex אבוב, *tibia*, (cujus etymon est in primitivo אבב, unde אבוב, *calamus spica*; quia olim tibia fiebant è calamis) nomen habuerunt Ambubajæ, quod perinde est ut si tibicinas dicas. Hinc Juvenalis:

*Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Crotas,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussus prostare puellas.*

Lucian. Dial. Apoll. & Vulc.

Num. 16. 33.

Joseph. Antiq. libr. 3. cap. 11.

Juven. Sat. 3.

Post abactas Apollinis boves lyram à Mercurio repertam esse fabulantur: post expilatam Ægyptum carmen lyricum Deo Mosēs cecinit. Mercurio veteres vitulo fecisse auctor est Ovidius, propter conflatum ab Aarone vitulum aureum, quem combustum igni, in pulverem comminutum, & in aquam coniectum Mosēs Judæis propinavit: nam quæ Deo cuique valde odiosa essent animalia, hæc ipsis sacrificabant. Scribit Plutarchus, alique, seniorum Mercuriorum simulacra pedibus, manibusque truncata exhiberi, quadam vero parte nimium parata, propterea quod senes, non celeritate pedum, vel manuum robore, sed mentis vigore ac fecunditate res administrare solent; quæ Mosi ita propria sunt, ut non alteri cuiquam magis conveniant. Futurorum prænotionem & artem divinandi ab Apolline Mercurium accepisse narrat: Mosēs à Deo propheticam habuit facultatem, & inter Prophetas censetur. Summa Mercurium inter & Herculem necessitudo ac societas ab antiquis constituitur, adeo ut communes eorum fuisse statuas Aristides prodiderit; atqui Herculem Josuæ typum esse infra demonstrabo. Scribit Apollodorus Jovem, simul ac soluta femoris futura Bacchum enixus est, Mercurio eum tradidisse, hoc est Mosē Mosi; nam & Mercurium Mosē esse jam ostendi satis, & Bacchum quoque Mosē esse mox ostendam: sic enim unum eundemque hominem multiplici specie, plures homines una persona Fabulatores adumbrabant. Symbolum Mercurii canem fuisse docet Plutarchus: quod Calebum Mosēs socium habuerit. Vox autem *Caleb*, Ebraice *canem* significat. Facit huc Chronologorum quorundam, ac imprimis Augustini sententia, qui Mercurium Mosi coætaneum faciunt. Facit huc & adnotatio quædam inserta nuperæ editioni Lactantii, ad *inon* supra allatam, è libro primo Institutionum, in qua legitur codicem quemdam manuscriptum Bibliothecæ S. Pauli Lipsiensis, pro voce *Thoth*, substituitur, *Mosin*. Finem faciam dissertationis hujus in opportunissimo ad opinionem nostram Artapani testimonio, quod proferunt Eusebius, & Auctor Alexandrini Chronici, cuique ad stipulatur Auctor Hypomnematis in Hexaëmeron, quod Eustathio tribuitur. Illic legitur Mosē ab Ægyptiis pro Deo habitum fuisse & cultum, & Mercurium appellatum; cumque bellum gereret adversus Æthiopas, condidisse urbem, & Hermopolin appellasse.

Ovid. 4. Met.

Plut. An seni sit gerenda Respu.

Aristid. Orat. in Herc. Apollod. libr. 3.

Plutarch. De Isid. & Osir.

August. libr. 18. Decivir. Dei. cap. 8. Lact. libr. 1. Inst. cap. 6.

Euseb. libr. 9. Præp. Evang. cap. 27.

III. At non in Theuth solum, sive Mercurio, sed sub Osiridis quoque persona, quem eundem esse ac Dionysum, sive Liberum Indorum domitorem asseverant Antiqui, Mosē Ægyptii coluerunt. Cum enim non politicis solum & æconomicis, sed militaribus etiam virtutibus claruerit, illas in Mercurio, has in Osiride, seu Libero adumbrarunt præci illi artifices fabularum. De Mercurio vidimus, & quidem ita luculenter, ut mirabile sit in re tam perspicua neminem adhuc, quod sciam, verum olfecisse. Bacchum autem quoniam doctorum hominum studiis jam deprehensum est Mosi esse simulacrum, argumenta eorum contrahemus in pauca; tum si quid ad rei confirmationem suppeditet penus noster, adjiciemus. Nati sunt in Ægypto Mosēs & Bacchus, in arcam uterque inclusus, & in profluentem abjectus. Huic Mosi nomen, illi Misi, ut est in Orphicis. Utrique tributus est sexus uter-

Osiris, sive Bacchus idem ac Mo-

Orph. Hymn. in Mitem.

- que. Bimater uterque; nam & velut alteram matrem Thermuthin Pharaonis filiam habuit Moses, quem illa adoptavit in locum filii, ut loquitur ipse Moses; & bis etiam propriae matri, primum à natura, deinde à Thermuthide traditus est alendus. Venu-
 tus uterque & forma præstans. Eductus uterque in Arabia; hic ad Sinam montem, ille ad Nysam, quæ Sina ipsa est, ut diserte habent Fasti Siculi. Exulavit uterque. Bacchæ cujusdam virga in terram projecta serpentis instar repere visa est, ut illa Mo-
 sis. Bacchi chorus fruebatur lucis aspectu, dum Indi tenebris obsiti erant, quemad-
 modum Israëlita inter Ægyptios. Fugiens uterque Ægyptios, pedibus mare Rubrum trajecit. Transiit ille fluvios Hydaspem & Orontem thyrso arefactos; hic Rubrum mare mirifica virga bipertitum. Cornutus uterque fingitur. Leges tulit uterque du-
 plici tabulæ inscriptas. Νόμιος uterque fuit: de Mose quidem vidimus supra: de Bac-
 cho testatur vetus Epigramma Anthologiae. Bacchæ, itidem ut Moses, virga aquas
 de rupe elicerunt. Hic serpentem æneum erigit; illæ se tortis serpentibus incingunt,
 serpentibus coronantur, Bacchicorum orgiorum insigne habent serpentem, & iis
 qui Sabazis sacris initiantur symbolum est serpens sinum pervadens. Calebum, quod
 vocabulum exponitur canis, locum habuit Moses, canem Liber. Mosis jussu race-
 mum è promissa terra retulit Calebus; Bacchi auspiciis reperta est facio vitis. Deni-
 que manat utrique terra lactis, mellis, ac vini fluentis.
 Hæc ab aliis jam observata sunt: ista à me. Osarsiph Ægyptiis dictus est Moses,
 Bacchus Arsaphes, ut jam dixi: quas voces non affines solum, sed easdem esse pro-
 clivis est suspicio. Fulminibus ambustam esse Semelen, & inter ignes natum Bac-
 chum prodit fabularis historia; unde *πυρκαϊστής*, & *Ignigena* dicitur, propter visum
 Mosis in rubo ignem, & habita eidem cum Deo colloquia inter ignes & fulgura.
 Hinc *μοῦσας τὸ δόνουον οὐὸ πάλιας σελαγίν, τὰ τὰ μὲν λαμπυρίων & πνεῖς ῥορδαίν, &*
διδάσκων ἢ δρόν. Comestorem Bacchum cum tadis fulgere, hoc est cum lampadibus & igne
 tripudiare, & fervidum ac igneum esse Deum, aiunt Aristophanes, ipsiusque Scholiastes.
 Hinc instituta Baccho *λαμπυρίαι* apud Pellenses *λαμπυρία ἑορτῆ*, Pausania in
 Achaicis commemorata. A Nymphis educatus fuisse dicitur Bacchus, quod in Nili
 aquas projectus sit Moses: nam *νύμφαι* aquæ sunt. Mises ille in Orphicis Hymnis lau-
 datus, qui idem Bacchus est, Isis filius fingitur, & cum ea ac famulabus ad Nili
 fluenta exultans & tripudians exhibetur, quod ancillis comitata Thermuthis, cum ad
 Nilum lavandi causa descenderet, Mosem in Nilo expositum servaverit. Ex hujus
 Misis nomine factum videtur Misagenis nomen, qui Masinissa filius fuit, Livio saepe
 memoratus; quemadmodum à Jove Diogenes, à Mercurio Hermogenes, ab Oro
 Origenes: ut facilis inde conjectura sit Misis sive Mosis religionem ad Numidas quo-
 que transiisse. Fallor, aut later idem ille Mises in his Hieronymi verbis, ex Epistola
 ad Letam: *Nonne specum Mithrae, & omnia portentosa simulacra, quibus Covax, Niphus,*
Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater innitebantur, subvertit? Ubi pro, Miles, le-
 gendum suspicor, *Mises*. Auctor est Philostratus, Indos quosdam existimare, Bacchum
 Indi fluvii filium esse, quod Moses velut Nilo patre renatus sit. Scribit Diodorus
 Osiridis exercitum duxisse Herculem; quod Mosis exercitus ducem habuerit Josiam,
 cujus typum esse Herculem infra approbabo. Virorum ac mulierum exercitum Bac-
 chus circumduxit, perinde ut Moses. Nefarios uterque & facinorosos suppliciis affe-
 cit. Bacchum cognomine *γυμνοπέτιον* dicit vetus Poëta, propter expugnata Mosis
 auspiciis *monstra sfliorum Enac de genere giganteo*, & excisas reliquias *Raphaim*, quas per-
 cussit *Moyfes atque delevit*, ut est in libris Numerorum, & Josue. Ab Indis in Græciam
 victor Bacchus fingitur remeasse; quia Ægyptus contermina est Æthiopiae, quam ab
 India veteres Geographi non distinxerunt: Moses autem adversus Æthiopas bellum
 gessisse dictus est, ut supra docui; & ex Ægypto deinde quæ vicina Æthiopiae regio est,
 in Asiam progressus, sibi India venire dictus est; quemadmodum Nilus Virgilio, *amnis*
devenex ab Indis dicitur. Bacchus patriam in libertatem vindicasse, & in rei monu-
 mentum urbem condidisse, & de facti nomine Eleutheras appellasse dicitur à Diodo-
 ro; unde *ἑλευθερίας*, & *ἑλευθερία* cognominatus est à Græcis, Liber à Romanis, te-
 ste Alexandro apud Plutarchum: Moses populares suos Ægyptiaca servitute exemit.
 Mercurio *χθονίος* Bacchi nomen Orphica tribuunt, quia Bacchus & Mercurius, unus
 idemque est, Moses videlicet. Ob eam causam Ægyptii Mercurio, sive Thoth dica-
 runt, & de ejus nomine appellarunt Septembrem mensem, quo vindemiam colligere
 Anth. l. i. c. 91. solent. Vnde vetus epigramma Anthologiae:
πρώτος θοῦθ ἰδάν θριπυλίω ἐπὶ κοῦρω ἐγχαίρει
Primus Thoth novit falcem cuius admovere.
 Apollod. libr. 3. Hinc quoque ortum est, quod de Jove narrat Apollodorus, cum partum Semeles Ju-
 nonem celare vellet, Bacchum mutasse in hædum, & Mercurio tradidisse deferen-

dum ad Nymphas Nyssæ montis. Comatus & *καλλιέθειρ* inducitur Bacchus, & *ξανθοκρότων* dicitur in veteri Epigrammate, propter radios quibus Mosis vertex cingebatur. Mitra eidem imponitur, propter Aaronis mitram. Aaronem autem fratrem cum Mose, itidem ut Amramum patrem, historici Scriptores sæpe confundunt. Trogo quidem Mosis filium Aaron esse dicitur, & Arias appellatur. Terram Bacchus concutit, quamobrem *ἐπιχρῶν* nominatur in Orphicis, flammæque ejus opera è terra erumpunt: terræ hiatu hauriuntur Core, Dathan, & Abiron, cum adversus Mosem rebellassent; tum alii ejusdem perduellionis rei erumpentibus ignibus succensi sunt. Thyrsium Bacchus, sive ferulam, sive baculum manu gestat, unde *θυρσοπλάτης*, & *σκηπτοφόρος*, & *ναρθηκοφόρος* dicitur; propter mirificam virgam Mosis. Columnæ symbolo designabatur Bacchus, & *αἰετιόνης* appellabatur, propter columnam illam nubis, diurni Israëlitarum itineris ducem, igneam vero nocturni. Id tangit Clemens Alexandrinus. In lapidem quadratum tractu temporis mutata est hæc columna apud Arabes, quos hoc simulacro coluisse auctor est Maximus Tyrius Deum aliquem sibi incompertum. Plane is est *λίθος τῆς ἑσχαθῆν*, Euthymio memoratus in Saracenicis à Sylburgio editis, sive Meccano Templo servatus, quem Arabes ante Muhammedi tempora sibi cultum, non tamen post inventam ab eo novam religionem divinis honoribus prosequi desierunt. Bacchi autem apud eos educati, seu potius Mosis, simulacrum hoc esse ex superioribus conjecturam facere licet. Niger ille quidem lapis est, at candidus alter visitur Hispahani, quem ex Arabia itidem ab Ali Propheta advectum putant Persæ, & summopere venerantur. Et candidum quoque olim fuisse lapidem Brachthan bardi Arabes putant. Alios etiam lapides Meccæ ii colunt: sed redeamus ad Bacchum. *Τελεπόρης* dicitur, quasi dicas, rituum & ceremoniarum auctorem, Deorum quippe colendorum rationem, legesque ac judicia sanxisset fertur; quod Israëliticæ religionis & *πολιτείας* ex Dei præscripto conditor fuerit Moses. Prudentem fingunt Bacchum & *ὄβελθα*, qua laude floruisse quoque fertur Ægyptius ille Mercurius, cum eum sibi consiliarium Osiris adhibuerit, & ad bellum proficiscens jussisset monitis atque consiliis Isidem juvare: quia maximis rebus gestis summiæ prudentiæ Moses specimina edidit, unde *σύνεργος σωτηριώτατος* vocatur à Josepho. Bacchi demessa fuisse pudenda, in cistam condita, & à Cabis in Thusciam delata, cur fingerent Veteres, causæ fuit istud quod legitur in Exodo: *Tulit illic Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes ejus, & ait: Sponsus sanguinum tu mihi es. Et dimisit eum, postquam dixerat, Sponsus sanguinum, ob circumcisionem.* Hinc *φαλλασκοεὶν* Ægyptiorum & Græcorum in sacris Osiridis & Bacchi. Hinc Præbia, fascini forma, quæ de collo puerorum legimus pro amuletis Veteres suspendisse. Rem aliter narrat Diodorus, Typhonem nimirum post interfectum Osiridem & membratim sectum, virilia ejus projecisse in fluvium, atque ea demum cum Isis, cæteris viri membris collectis, non reperisset, divinis honoribus in templis consecrassè. Diversis modis narratæ ejusdem fabulæ una tamen origo est. Cur autem *ἔξορδαλον τῶν αἰδίων* fingeretur simulacrum Osiridis, ut est apud Plutarchum, hæc ipsa fuit causa, quæ effectum esse diximus ut eadem forma Mercurio tribueretur. Musicæ deditus fuisse fertur Bacchus, & Satyros saltatores & cantores secum, Musasque adeo ipsas circumegisse; & tympanorum ac cymbalorum, non in acie modo, quod testatur Diodorus, sed in Deorum etiam, sui que adeo ipsius cultu ac cerimonis, quemadmodum habet Arrianus, usum Indis tradidisse, propter hymnos à Mose recitados: quo canente *sumsit Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua, egressaque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus præcinebat.* Inde est quod Oxydracæ, qui se Baccho prognatos ferebant, orgia cum tympanis celebrabant, & Indorum reges in publicum prodeuntes tympana cum tintinnabulis præcessisse refert Strabo. His perperam & confuse intellectis sic disseruit Tacitus: *Quia Sacerdotes Judæorum tympa tympanisque concinebant, hedera vinciebantur, vitisque aurea Templo reperta; Liberum patrem coli domitorem Orientis quidam arbitrati sunt, nequaquam congruentibus institutis: quippe Liber festos letosque ritus posuit; Judæorum mos absurdus, sordidusque.* Plutarchus quoque Tabernaculorum festum, quod post collectas fruges, & vindemiam agebatur, Bacchicam quamdam celebritatem & *θυρσοφειν* esse censet; Sabbathum etiam meram esse *εαχρῆσαν*, eo die sese largius invitare Judæos, & vino madere; nomen Sabbatho esse à Sabo, Levitis à Lyso, vel ab Evio, quæ Bacchi cognomina sunt. Hæc valde inepta sunt; sed ex iis tamen apparet confusam Mosis & Bacchi notitiam Græcos habuisse; & qui fanciti fuerant ab illo ritus, in hujus honorem institutos existimasse. Credat aliquis ex nomine serpentium, quibus incinctæ Bacchæ procedunt, factam vociferationem *Εὐε*, & *Εβαν*, quam in ore habebant, unde & *Εβαντες* dicte, & Bacchus Evius: nam serpentem Syri *κνιη* appellant. Clemens Alexandrinus in Pa-

Anthol. libr. 1. cap. 38.

Justin. libr. 36. cap. 2. Orph. Hymn. Τελεπόρης. & Hymn. εἰς αἰετιόνην.

Clement. Alex. Strom. 1.

Maxim. Tyr. Dissert. 38.

Joseph. libr. 2. contra Apion.

Exod. 4. 25, 26.

Diodor. libr. 2.

Plutarch. de Isid. & Osir.

Diod. libr. 2.

Arrian. Indic.

Exod. 15. 20.

Strab. libr. 15.

Tacit. Hist. libr. 5. cap. 5.

Plutarch. Symp. libr. 4. Quest. 5.

ranesi, de Bacchis: ἀνεσημῆροι τοῖς ὄφειν, ἐποροδύσσοντες δ' αὖ. *Coronati serpentibus, ululantes Evam.* Quod arripuit Epiphanius: οἱ τὰς ὄφεις ἀνεσημῆροι, inquit, ἐνάλουτος τὸ, εἶα, εἶα. *Qui serpentibus coronati sunt, vociferantes, Va, Va.* Pergit Clemens: σημίον ὄφρων βακχικῶν ὄφεις ἐστὶ πεπλησμένους ἀνίμω γουῶ καὶ τῶ ἀκρότητι τῶν ἰσραήλων φωνῶν, τὸ ὄνομα τὸ εἰνὰ διασωόμενον ἐρμυδύδεται ὄφεις θήληα. *Insigne orgiorum Bacchi, serpens est factus dicatus. Nunc igitur juxta accuratam Ebraeorum linguam, vox Hevia aspirata exponitur Serpens femina.* Verum ad eos potius accedimus, qui hæc referunt ad insanos temulentorum clamores, à Salomone in Proverbiis notatos, וַיִּי, quod est εἶα Epiphani, & וַיִּי quod est εὐδὲ. Itaque Clementi & Epiphanio assentiri non possum, qui Bacchantium serpentes & clamores, Evam hominum omnium matrem, & infidiatorem serpentem notare putant. Nam quid Bacchi mysteris cum Eva? Præterea ut splendorem vultus sui amiculo obducto Moses occultuit, ita Osiridis imaginibus velamen flammæ, ἀπτερόντων φλογόδη, circumponi Plutarchum testatur. Copias suas æstu fatiscientes ad salubres montis Meri fontes deduxit Bacchus; suas Moles siti laborantes, & aquarum scatebris è montis Horebi rupe virgæ suæ tactu elicitis recreavit. Ignotum denique Osiridis sepulcrum fuit, juxta Diodorum: quod & de sepulcro Mosis Literæ sacræ testantur.

IV. Osiridi sacri erant boves illi, Heliopolitanus & Memphiticus; hic Apis dictus, ille Mnevis, vel erant potius ipse Osiris, quem Mosem esse diximus. De Apide id Plutarchum docuerunt Ægyptii Sacerdotes, quemadmodum fatetur ipse in libro De Iside & Osiride. Præterea apud Eusebium narrat Artapanus, Nacherotem Ægyptium à Mose quarentem equid hominibus valde esset utile, boum genus respondisse, qui terram arant: Chenephrem itaque Ægypti regem, taurum nominasse Apim, eique Templum extrui iussisse. Quoniam ergo causâ fuit Mosis dictum, cur hoc cultu Apim consecraret Chenephres, promptum fuit posteris, qui Mosem ipsum haud secus ac Deum jam sancte venerabantur, ut mox dicemus, Apim cum Mose confundere. Polemo quidem apud Africanum Apidem Phoronei filium Mosis coævum facit. Mnevem autem esse Mosem colligitur ex Justino in Parænesi, ubi testimonium proferens ex Bibliotheca Diodori, quo de Sacerdotibus Ægyptiis audivisse ait primum legislatorem fuisse Mnevem, pro Mnevis quod præterunt hodiernæ Diodori editiones, Justinus scribit Μνώβη. Unus nimirum idemque est Mnevis & Mosès. Firmatur id ex nomine Monios, quod Mosis tributum esse diximus supra. Voces autem Monios & Mnevis elementorum solum ordine diserepant. Firmare id etiam possum ex dictione Μόγος, quæ Græcis vitulum & bovem sonat. Μόγος autem ipsum est Mosis nomen, ut ostendi supra, cum de Pythagora agerem. Appellationem vero hanc ex Ægypto transisse in Græciam minime mirabitur, quicunque meminerit Ægyptiorum discipulos fuisse Græcos, totamque Græcicam Theologiam ex Ægypto manasse per frequentia gentis utriusque commercia, & crebras Philosophorum Græcorum peregrinationes, & mansiones in Ægypto, condiscendæ Philosophiæ causâ. Id sæpe fatetur Plato; fatentur etiam Plutarchus, Proclus, Iamblichus, & alii, quod commemoravi jam supra, & infra quoque multiplex erit commemorandi locus. Cum igitur Mofchi nomen asciverunt Græci quidam, non ad obviam & patentem nominis significationem, sed ad nobiliorem & occultam spectasse reor, ut pote non ignaros penitus, id nominis virum quemdam magnum prius gessisse.

V. Serapin quoque eundem esse ac Osirin docuit Sanchoniathon, & multis ostendit Macrobius. Itaque Serapis etiam fuerit Mosès. Id confirmat Ptolemæi Lagidæ somnium, quod refert Tacitus, oblatum ei secundum quietem Serapidem, visum in cælum igne plurimo attolli. Hinc origo nominis: nam שרפ is est *incendere*, unde & שרפים dicitur, quod reddit Dionysius, ἰμπερσῆς, ἰμπερσῆς; Gregorius *incendentes, ardentis*, ut notavimus in Origenianis. Indidem ergo Serapis, quod igne plurimo in cælum tolleretur, non pro Osirapis, ut volunt Clemens Alexandrinus, & Cyrillus; nec pro Soroapis, vocabulo conflato ex σορῆς, *loculus*, & Apis; ut tradit Clemens ex Nymphodoro, & ex Varrone Augustinus; neque ex Ægyptiaca voce σέρπ, quæ *diem festivum* sonat, ut docet Plutarchus. Merito autem appellationem ex igne habuit Mosès, qui vultu flammeo de monte ad suos reversus est, & inter ignes legem à Deo accepit. Gemmæ formam exhibet Pignorius in Expositione mensæ Isiacæ, in qua sculpta videtur imago Serapidis cornuti & radiati, virgam tricuspidem angue circumplacatam gestantis. Symbola hæc sunt Mosis, qui radiatus de Horebo descendit, qui cornutus pingitur vulgo, cuius gestamen virga fuit in serpentem non semel mutata. Tricuspis illa est, qualem Neptuno ad temperandos maris fluctus Mythologi tribuunt: quippe Rubri maris undas protensa virga discedere iussit Mosès & coire; Ægypti aquas vertit in sanguinem, ex iisque ranas eduxit.

Epiph. Hæc. 80.

Proverb. 23. 29.

Plut. de Isid. & Osir.

Diodor. libr. 2.

Diodor. libr. 1.

Apis & Mnevis ii- dem ac Mo- ses.

Euseb. Præp. Evang. libr. 9.

African. Chro- nogr. libr. 3. apud Euseb. Præp. libr. 10. cap. 10.

Serapis idem ac Mosès. Sanchon. apud Euseb. Præp. Evang. libr. 1. Macrobi. Sat. libr. 1. Tacit. Hist. libr. 4. c. 85. Clem. Alex. Protrept. Cyrill. libr. 1. contr. Julian. Clem. Alex. Strom. 1. August. l. 18. de civit. Dei. c. 6. Plut. de Isid. & Osir.

VI. Ofiridis filium fuisse Orum plerique censent, eundem ac Ofiridem Macro-
bius & Eusebius. Is pingebatur alatus, sceptrum dextra gestans, obscenam partem
sinistra tenens: quæ omnia Mercurio, qui Moses fuit, tribui fuisse solita, partim di-
ximus supra, partim sciunt omnes. Idem etiam fuit ac Priapus, quò ut ostendemus
paulo post, Moses quoque expressus fuit.

VII. Anubin eundem esse ac Mercurium suadet Apuleius: *Ille, inquit, superum
commeteor ac inferum, nunc atra, nunc aurea facie sublimis, attollens canis cervices arduas,
leva caduceum gerens, dextera palmam virentem quatiens.* Suadent & Hieroglyphica Geor-
gii Herwarti, in quibus eundem hunc habitum gestat Anubis, si dextera ornatum
excipias, qui non palma termes, sed sphaera est. Suadet & Plutarchus, qui eum-
dem Anubin & Hermanubin appellari scribit. Suadet & Servius in octavum Ænei-
dos. Typhone, quem esse Mosem fumus mox probaturi, natum eum prisca ætas do-
cuit. Sane quod idem esse fertur ac Mercurius, quod superos & inferos adire, quod
facie ambigua esse, quod virgam eamque circumplexos angues gerere, hæc Mosem
aperte indicant, ut ex superioribus manifestum est. Sphaeram vero propterea huic tri-
bui crediderim, quod Cæli ac Terræ originem Moses docuerit. Camino capite cur-
pingatur, hæ causæ sunt in promptu, vel ejus nimirum vigilantia & sapientia, qui-
bus virtutibus Moses imprimis enituit; vel quod ut eum nonnumquam cum Josua
ejus ministro, sic cum Calebò ejus legato posterior ætas confudit. Caleb autem ca-
nem significare quis nescit?

VIII. Celeberrimum quoque inter Ægyptios Deos Vulcanum, nil aliud quam
personatum esse Mosem approbavimus. Nilo genitus Vulcanus dictus est à Cicerone,
& Diogene Laërtio, quod infans inter Nili undas & carecta Moses repertus sit.
Vulcanus Ægyptiis Opas dictus est, eodem Cicerone teste. Ignorabili vocabulo Opas
substituendum Phthas viri docti jam pridem suspicati sunt, vel fortasse Aphthas; Vul-
cano enim Phthas & Aphthas nomen fuisse scribit Suidas. Narrat Eusebius Phtha
Ægyptiorum eundem esse ac Vulcanum Græcorum; patrem ipsi fuisse Cneph rerum
opificem, qui cum ovum ore emisisset, inde Phtha esse procreatum. Alia quidem de
Cneph & Phtha traduntur ab Iamblichò in libro De mysteriis, alia à Proclo. In eo
consentit uterque eundem esse Amun, Phtha, Vulcanum, & Ofiridem. Atqui jam
obtinuimus Ofiridem esse Mosem. Vulcanus ergo Moses est. Multis de Phtha illo eru-
dite sane & ingeniose disserit Kircherus in Prodomo Copto, eundemque esse docet
ac Taautum Phœnicum, Thoth Alexandrinorum, Græcorum Vulcanum ac Mer-
curium, & Suadam sive Περσὶς, cujus & nomen à φθᾶ derivatum opinatur. Quæ si vera
sunt, jam causam certe vicimus. Sed & September mensis, qui à Deo Thoth nomen
habuit, Phtha quoque appellabatur. Pro Phtha in libris quibusdam aliquando scrip-
tum reperias φθᾶ, sed perperam. Cneph ille, rerum omnium parens est & condi-
tor Deus; is ipse ni fallor, qui Cnuphis appellatur à Strabone, cujus templum Sye-
ne visebatur. Hunc cave confundas cum Deo altero Ægyptiorum, qui postremus est
Decanus signi Cancræ, & dicitur χνυβίς, cujus nomen ac figuram sæpe reperias in
ὀρειάμμοισι, & τελέσμοισι sive σορξόμοισι, quæ Talisman appellatur. Græce diceres,
χνυβίς, ab Ægyptia voce νύβ, quæ exponitur aurum in Scala magna Ibno Cabar,
quam edidit idem Kircherus. Quapropter Eratosthenes Regis Thebæi nomen χνυβίς
interpretatur, χνυβίς; & Aristides in Oratione Ægyptiaca Canobum exponit, χνυβίς
ἑδραῖος, aurum solum. At alius erat Cneph sive Cnuphis quam Chnubis. Cneph pingebatur
ab Ægyptiis supra caput habens πτερόν βασιλῆος Πτερόν alam significat: quo-
niam autem alis pullos suos aves protegunt, fovent, & inumbrant, hinc apud Scri-
ptores sacros crebra umbra alarum, tegminis alarum, velamenti alarum mentio: hinc
& οὐρανοῦ, sive umbellas Græci πτερά dixerunt. Hesychius, πτερόν, οὐρανοῦ. Itaque πτερόν
βασιλῆος, apud Eusebium, umbellam regiam interpretor. Alam autem Ebræi קנה ap-
pellant. Chaldæi quidem tentorium vocant קנה, sed dictio est alterius originis, & à
Græco κανωπέον detorta, quod tentorii genus erat, ab Ægyptiis ad arcendos culices
excogitati. A קנה autem prodiisse videtur nomen Cneph; ex qua voce ad Græcæ
linguæ genium accommodata χνυβίς dictus est supremus ille Deus. Thebæos quos-
dam mercatores de Deo differentes inducit Athenagoras in Eroticis, unumque il-
lum esse pronuntiantes, & χνυβίον dictum, quod nec oculis spectari, nec animo com-
prehendi possit. Agnoscis obiter originem Græcæ vocis χνυβίς, quæ obscurum & tene-
bratum & minime aspectabilem sonat, quamque à κενός φάσις, vel à κεν privativa particula &
φάσις incepte derivarunt Hesychius, & Etymologus. Nempe dictio χνυβίς arcessenda
est ab Ægyptia voce Cneph, illa ab Ebraica קנה, quæ πτερόν, alam, & umbellam
sonat; quia, ut dixi, Deus opifex rerum umbella protectus pingebatur, quod erat
symbolum λόγος δὲ ἀσέβητος, καὶ ἀκαταμάχητος, καὶ ἀφανὴς. Mentis cognitum difficile, & occultum.

Orus idem
ac Moses.
Macr. Sat. l. 1.
Euseb. Præp.
libr. 3.

Anubis idem
ac Moses.
Apul. Metam.
11.

Plur. de Ofid.
& Ofirid.

Vulcanus
idem ac Me-
ses.
Cicer. libr. 3.
De nat. Deor.
Diog. Laert. in
Prodomo.
Suid. in φθᾶ.
Euseb. Præp.
Evang. libr. 3.

Kirch. Prodr.
Copt. cap. 6.

Strab. libr. 17.

Euseb. libr. 5.
Præp. Evang.
cap. 11.

Athenag. Erot.
libr. 6.

Hesych. Ery-
mol. & Suid. in
κνήφω.

nec palam apparentis. Deos omnes alatos fingebat Taautus, teste Sanchoniathone apud

Euf. Præp. libr. 1. cap. 10.

Eusebium. Saturni vero non humeros solum, sed & caput alatum expressit, ut una ala esset ἡνὶ τῷ ἡγεμονικώτατι νῦν, super mente principatum obtinente : altera δὲ ἀειδί-

Euf. Præp. libr. 1. cap. 10. Orpheus apud Porphy. Euf. Præp. l. 1. c. 9. Clem. Alex. Strom. libr. 6. Euseb. Præp. libr. 1. cap. 11.

σως : super sensu. In Tabulis Hieroglyphicis Ægyptiorum à Pignorio & Herwarto editis, Dii plerique pinguntur alato capite & humeris. Cnepho etiam Ægyptii imponebant caput accipitris, qui natura sua alatus est. Testis apud Eusebium Porphyrius. Testis apud eundem Orpheus Jovem alis instructum esse. Alas quoque capite gestantem ἱεροσηματωτα exhibet Ciemens Alexandrinus, propter similes videlicet causas. Nec alia fortasse est origo alarum, quæ Mercurii petasum tegebant. Nec alia etiam causa, quamobrem Dynastæ Mamlucorum Circassorum Ægypti, cum regia pompa ornati procedebant, supra caput suum avem & conopeum gestari vel-

Exod. 33. 20. Psalms. 17. 11. & 36. 11. Isa. 44. 15. 1. Tim. 6. 16. Justin. Parzen. Euseb. Præp. libr. 1. cap. 11.

lent, uti legimus in Historiis Arabum. Symbolum hujus ἡνὲρ βασιλείου, Cnephi vertici impositi sic interpretatur Eusebius, ἡν ὁ λόγος διεσώρητος, ἢ κακρομυθίος, ἢ ἰ φανός, ἢ ἡν ζωοποιός, ἢ ἡν βασιλεύς, ἢ ἡν νοερός κρείττα. Ἠὸν ἢ τῷ ἡνὲρ φύσις ἐν τῇ κεφαλῇ κείτα. Quod viens cognitu difficilis est, & abscondita, nec palam apparet, & quod vitam præstat, & quod regina est, & quod more intelligentis rei movetur. Quamobrem & ale ortus in capite est. Nos rei hujus causam arcessimus ex ipsis Mosis verbis, qui Deum sic inducit loquentem : Non poteris videre faciem meam : non enim videbit me homo, & vi- vet. Unde David de Deo : Et posuit tenebras latibulum suum. Et alibi : Nubes & caligo in circuitu ejus. Itaias : Vere tu es Deus absconditus. Et Paulus : Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem ; quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Et Pseudo-Orpheus apud Justinum, & Eusebium :

αὐτὸν δ' ἔχ' ὄρωσ, αἴετ' ὃν εἶδος ἰσχεύεται

Ipsam autem non video, nubes enim eum circumstiffit.

Judic. 13. 18. Isa. 9. 6.

Sed & Angeli Dei nomen, capite decimo tertio libri Judicum, est פְּלִיאָ, & capite nono Itaias Messix nomen est פְּלִיאָ. Radix utriusque est פְּלִיאָ, absconditus fuit. Scribit Justinus in Parænetico, Acmonem priscum Auctorem Deum appellare, πύγκρο- φον ; Mercurium autem aperte pronuntiare difficile esse Deum cognoscere, qui vero cognoscere potuerit, cognita eloqui non posse. At Amun, qui juxta Iamblichum, & Proclum idem est ac Phtha, sive Vulcanus, & Osiris, ut dixi, proindeque idem ac Moses ; Amun, inquam, Ægyptiorum lingua, occultum significat, Manethone Seben- nyta teste apud Plutarchum : quod Moses de monte descendens faciem suam ex Dei congressu fulgidam velamine occultaverit. Iamblichus vero, qui Amun Mosem esse nec scivit, & intellectum opificem esse censuit, appellationis illius rationem attulit his verbis : quod Opifex intellectus, qui & veritatis est dominus atque sapientia, quatenus in gene- rationem progrediens occultam, latentium rationum potentiam traducit in lucem, Amun Ægy- ptia lingua vocatur. Sed hæc obiter. De origine vero nominis Phtha Kirchero as- sentior, qui à persuadendo factum putat : פתח enim Ebræi reddunt, persuasus est, unde & פתח, nam ut oratione mentes molliat ac flecitat Mercurius, sic res alias Vulcanus flexibiles & tractabiles præstat ; quamobrem & Mulciber dictus est, hoc est μυλιχός. Hinc emendandus Philo Byblius, qui de Chrysof sive Vulcano disserens, ait καλεῖσθαι αὐτὸν καὶ Διαμύχον. Id exponit Bochartus, Jovem machinatorem, ab Ebraico פתח, quod machinam sonat. Perperam : legendum enim, Δία μυλιχόν Jupiter μυλιχός inter Grecos fuit valde celebratus. Διάσια in ejus honorem instituta fuerunt apud Athenienses. Sed & ita cognominatus fuit Bacchus, ut legitur non semel apud Plutarchum. Bacchus autem Moses est. Non minus commo- de originem vocabuli Phtha referre possis ad dictionem פתח, quæ transit ad Ægyptios, ut docet Ibno Cabar in Scala magna. Significat autem aperuit, solvit ; quod omnia pervadat & dissolvat ignis. Aliter Iamblichus, qui Phtha nuncupatum vult, Quatenus sine mendacio peragit omnia : hoc est, aperte & candide. Atque ita etiam origo nominis esset פתח. Utramvis nominis originationem sequare, sive à פתח, sive à פתח, in Mosem nomen congruet, qui refractarias & pervicaces Israëlitarum men- tes molliit, & ad Dei obsequium flexit, & maris clauftra, vastas deserti solitudines hostilibus copiis infestas, & difficilem longamque viam, & prope inviam Ebræis aperuit. Reliqua etiam quæ de Vulcano diximus, in Mosem cadunt : Dei enim su- premi filius creditus est, ob singularem in Deum pietatem, qua qui præditi sunt, filii Dei appellantur. Ea de causa filium suum appellat Israëllem Deus in Exodo, & apud Jeremiam. Quo respexit Paulus cum hæc ad Corinthios scriberet : Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos ; & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Sic & apud Oseam : Et erit in loco ubi dicitur eis : Non populus meus vos ; di- cetur eis, Filii Dei viventis. Sic apud Johannem : Quotquot autem receperunt eum, dedit

Iamblic. de myster.

Plutarch. de Isid. & Osir.

Phil. Bybl. apud Euseb. Præp. libr. 1. cap. 10. Boch. in Chan. libr. 2. cap. 2.

Plut. in Anton. & αὐτὸν ονομα- γαζίας, lib. 1.

Exod. 4. 22. Jerem. 31. 9. 2. Cor. 6. 17, 18.

Ose. 1. 10. Joh. 1. 11, 13.

eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus; qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt. Sic apud Paulum: Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei. Quod & alibi pluribus inculcat. Qui autem præter pietatem mansuetudine ac clementia præcellunt, ii præcipuo quodam jure filii Dei dicuntur. Auctor Christus apud Matthæum: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur: & paulo post: Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persecutibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in caelis est. Insignis autem Mosis lenitudo prædicatur in libro Numerorum: Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Vulcanum ἀρ-
 δεζυωον esse sciscit Ægyptiorum Theologia, ut auctor est Horus Apollo; quod & de Baccho, qui Mosis itidem typus fuit, dictum fuisse supra docuimus. Juno se Vulcani filii deformitate & claudicatione offensam, cum debilem eum & loripedem inter Deos peperisset, de celo præcipitasse, hunc vero Thetidis, ipsiusque sororum beneficio susceptum & servatum fuisse narrat apud Homerum, Hymno in Apollinem: quem Hymnum esse Homeri auctore Thucydide probare possumus. Sed & primo Iliados Vulcanus ipse se à Jove de celo derurbatum affirmat. A Mose quoque fabula isthæc profluxit, qui consensu monte Sinai, post mansionem illic diutinam, & longa cum Deo colloquia, in cælum abiisse creditus, tandem velut celo delapsus, ex insperato apparuit. Vel potius claudicatione Vulcani notatur dubitatio illa & hæsitatio Mosis ad Aquas contradictionis, qua offensus Deus Terræ promissæ ingressu hunc prohibuit. Clauditas enim illa symbolum est & nota hominis ἐκδηλαστος ἡ ἐπιπορευσιμος: Quamobrem Elias, Israëlitas Deum inter & Baal ancipites & incertos, his incesit verbis: Usquequo claudicatis in duas partes: si Dominus est Deus, sequimini eum; si autem Baal, sequimini illum. Eadem notio est locutionis hujus ex Epistola ad Ebræos: Gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Primum in Ægypto regnasse Vulcanum narrat Diodorus; Cicero custodem Ægypti fuisse; Stephanus, & Eustathius de Vulcani nomine Ægyptum ἡφαιστον esse dictam: nempe quod Ægyptum Mose servaverit, tum cum Æthiopus Ægypto imminentes armis domuit, ut refert Josephus. Vulcanus uxorem duxit Venerem, quam Sephoram esse Mosis uxorem infra ostendemus. Totius Ægyptiorum philosophiæ auctorem esse Vulcanum Laërtius docuit; quod rerum origines, & mundi principia luculentis scriptis Mose tradiderit. Diodorus, propter repertum ignem, primum Vulcanum Ægypti regnum tenuisse commemorat, cujus etiam beneficii gratia Vulcanalibus ἀγυμνάδιον ἐλαυ, sive Lampadis certamen in Ceramico celebrabant Athenienses. Inde & constatum ipsi nomen: nam ἡφαιστος est אב אשחא, Pater ignis, juxta Bochartum, non ἀφαιστος ἡφαιστος, quod vult Cornutus. Inde etiam perpetuus ignis à Sculis alebatur in Ætneo Vulcani Templo, cui custodes additi sunt sacri canes, blandientes piis hominibus, in impios ferocientes. Hæc quam Mose convenient, ex superioribus satis liquet, in quibus declaravimus cur Bacchus ἀμύθηρ, & ἀδύμωστος dictus sit. Canum vero custodia Templo apposita, originem trahere videtur à Calebo; ad lustrandam Terram Chananeam cum aliis misso, & officio gnaviter ac fideliter functo, quem servum suum Deus idcirco agnoscat & appellat. Caleb autem, ut sapius jam dixi, Ebraice canem sonat. Eandem ob causam fabulati sunt Veteres, canem vivum ex ære à Vulcanico fuisse fabricatum, & ita ab arte comparatum, ut nulla eum oblata præda effugeret, & Jovi dono datum. Nec enim ignis solum, sed & præclarorum operum, & artium præcipue omnium quæ per ignem exercentur, inventio Vulcano tributa est: cujus figmenti caussas supra attulimus, cum quaereremus cur Mercurio rerum omnium inventionem Ægypti adscripsissent. Arma Jovi adversus Gigantes formasse & subministrasse dictus est Vulcanus, quod ad Mose preces Core, Darhan, & Abiron, aliorumque seditiosorum impietatem Deus ultus sit; vel quod ejus ductu ac consiliis populus Dei filios Enac, robustissimam ac procerissimam gentem subegerit. Pandoram ornatissimam feminam, malorum omnium inter homines auctorem, è luto Vulcanus finxisse fertur; quod Evam, & illatam humano generi ab Eva perniciem Mose posterorum memoria commendavit. Quod vero mirabilem Dei in creando orbe prudentiam, artem, & consilium Mose scriptis celebraverit, idcirco dictus est Vulcanus Jovi, Minervam è capite parienti, obstetricis officium præstitisse. Diis in cælo domos extruxisse fertur Vulcanus, & homines quoque in antris prius habitantes domorum edificandarum & incolendarum rationem docuisse: Deo quippe Tabernaculum erexit Mose; & Israëlitis exulibus, & ad alienum arbitrium viventibus certos lares, propriaque domos quaesivit.

IX. At non omnes Ægyptii vi veritatis ac detrimentis suis convicti Mose debitas laudes tribuerunt, sed refractarii plerique & pertinaces mitem in eum & placati ac Mose.

Rom. 8. 14.

Matth. 5. 9. 44.

45.

Num. 12. 3.

1. Reg. 18. 11.

Ebr. 12. 13.

Diodor. libr. 1.

Cicer. De nat.

Deor. libr. 3.

Steph. in al-

γυμνάδιον.

Eustath. in

Dion. Per.

Joseph. Antiq.

libr. 2. cap. 19.

Diog. Laërt.

Procerum.

Diod. libr. 1.

Boch. Chan.

Libr. 1. cap. 12.

Corn. De nat.

Deor. De Vul-

cano.

PROPOSITIO IV.

72

dum animam numquam sumserunt; & dum ab his Adonidis, Theuthi, Osiridis, aut Vulcani appellationibus honestabatur & titulis, Typhonis contumelioso nomine ab illis infamabatur. Vetus quippe hunc Typhonem Ægyptiorum commentis celebratum, & maledictis profectum, ipsum esse Mosem, ex lectione libelli Plutarchi De Iside & Osiride deprehenditur. Probarem id pluribus, nisi instituta nuper Bocharto, viro doctrinæ singularis, rei hujus demonstratio similem nobis operam eximeret. Typhonem autem, quem contumeliis sæpe afficiunt Ægyptii, eundem sacrificiis placant aliquando, *παρηγοροῦν θύνας, & περὶ τὸν θυόν*, inquit Plutarchus. Quod Typhoni ergo, qui Mosès est, præstabant Ægyptii, cultum nimirum & sacrificia, idem Mosi, sub Osiridis, alteriusve persona præstitisse nihil mirum est.

Boch. Hieroz. Part. 1. libr. 2. cap. 34.

Plut. De Isid. & Osir.

Probatur Verum testimoniis Mosi ab Ægyptiis Deum fuisse habitum.

Cyrril. libr. 1. & 2. cont. Julian. Justin. Parzen.

Exod. 7. 1. Joseph. libr. 1. cont. Apion. & Antiq. libr. 3. cap. 13.

Euseb. Pæp. Evang. libr. 9.

Diod. libr. 1. Herod. libr. 2. cap. 49.

Refertur Simplicius Mosaica doctrina originem ad Ægyptios referens. Simplic. in libr. 6. Physic. Sect. 11.

X. Liquer ex superioribus de nihilo esse quod objicit Bochartus, verisimile non esse Mosem, Ægyptiis & Phœnicibus odiosum, pro Deo benefico ab illis fuisse habitum: credibilius quippe est timorem ab Ægyptiis plerisque, religiosum hunc erga Mosem cultum primo expressisse. *Primus in orbe Deos fecit timor*, aiunt Ethnici Poëtæ. Alios autem probabile est, quem vivum oderant, extinctum amavisse, & meritis honoribus coluisse; sopita & sedata per mortem invidia. Testis Cyrillus, qui virtutem Mosi, & mirabilem sapientiam summæ apud Ægyptios admirationi fuisse non semel asseverat; quique non Judæos solum, quod & Justinus confirmat, sed aliquos etiam ex Ægyptiis Dei nomine Mosem affectisse scribit, gnaros fortasse hæc ipsi Deum dixisse: *Ecce dedi te Deum Pharaoni*. Testis & Josephus, qui Mosem ait ab Ægyptiis ita mirabilem & divinum existimari, ut eum sibi vindicent, ac Heliopoliten fuisse fingant. Idem in fine libri tertii *ἀρχαιογενέας* tradit Mosem, propter leges latas, quibus tantum inesse videbatur divinitatis, sua ipsius natura majorem fuisse existimatum. Quid quod Artapanus apud Eusebium, & Auctor Hypomnematis in Hexæmeron, quod Eustathio Antiocheno adscribitur, & Cedrenus, Mosem etiam in vivis agentem, Deum ab Ægyptiis habitum fuisse narrant? Prona sane erat illa gens ad ea inter Deos adscribenda, quæ sibi utilia vel damnosa sentiebat, velut Solem & serpentes, *Omnigenamque Deum monstrat*. Quod & à Persis Oromasden & Arimanium colentibus, aliisque gentibus plurimis factum legimus. Neque vero putandum est ab Ægyptiis esse profectum, quicquid in Bacchi, & Mercurii historia Græcia mendax aucta est: quamvis enim *Ἰσχυροῦ καὶ Ἰσχυροῦ*, & *Ἡρακλέους*, & Mercurii fabulam ad Græcos transtulerit, sive Cadmus Ægyptius Thebæus, ut vult Diodorus, sive Orpheus, ut idem statuit, sive Melampus Amythaonis filius, ut habet Herodotus, verisimile tamen est Græcos eas coloribus suis, & multiplici eventorum figmento pro consuetudine exornasse.

XI. Præclare etiam ex iis quæ diximus intelligitur, quam temere & impudenter affirmaverit Simplicius, adversus Johannem Philoponum disputans, quæ à Mose de rerum creatione tradita sunt, esse fabulosa, & ex fabulis Ægyptiorum expressa. Quod contra est, cum ex divina Mosi doctrina Theologiam suam adornasse Ægyptios satis clare superiora demonstrent. Nempe animis multorum infederat falsa hæc opinio, Ebræos Ægyptiorum esse progeniem, quam Scriptores Ethnici complures in libros suos retulerunt. Ergo verisimile his factum est, avorum Ægyptiorum doctrinam retinuisse nepotes Judæos. Verum si Ebraicarum rerum, & priscae historiæ consultiores fuissent, intellexissent utique toto caelo discrepare Ebraicam Theologiam, & Ægyptiam; & Ebræos oriundo Chaldæos fuisse, non Ægyptios.

CAPUT QUINTUM.

I. Ex libris Mosi fluxit prisca Persarum religio. II. Zoroastres idem ac Mosès.

Ex libris Mosi fluxit prisca Persarum religio. Zoroastres idem ac Mosès.

I. Idem quoque è libris Mosi prisca fluxit Persarum religio, quam hodieque aliqua ex parte retinent plerique Persidis incolæ, Arabes etiam nonnulli, & qui è Perside in Indiam paulopost Jesdegirdis tempora à Muhammedanis expulsi profugerunt. Quoniam autem jam inde à primis Reipublicæ Christianæ temporibus Persidem, totumque Orientem pervasit Christi religio, quæ Mosi Mosaicæque doctrinæ notitiam, partim figmentis his in locis dissimulatam emendavit, partim obsoletam vetustate renovavit, magna cautione prisca veterum Persarum dogmata à recentioribus seponenda & dijudicanda sunt. Nam quod Deum unicum, æternum, immensum agnoscunt; quod mundum à Deo conditum non aliter narrant ac Mosès; quod Deum post singulorum dierum opus, quietis causa cessasse volunt; quod pri-